

باسمه تعالی

رشته: الهیات (فقه و حقوق اسلامی)

عنوان درس: تاریخ فقه و فقها مقطع: کارشناسی

مدرس: محمود شفیعی

۱- معرفی و اهداف درس

فقه همچون دستگاه دانی مسلیمانان، پدیده‌ای تاریخی است. در این درس دانشجویان با شرایط پیش از ظهور فقه همچون یک دانش مستقل، ماهیت دانش فقه، تحولات تاریخی این دانش در دو شاخه سنی و شیعی، و نقاط عطف تاریخی آشنا می‌گردد. هدف اساسی این است که ابتدا منطق تحول تاریخی فقه به شکل استدلالی روشن گردد و سپس، کمبودهای کنونی در قلمرو دانش فقه مورد بازشناسی قرار گیرند. در نهایت، انتظار این است که تحولات مناسب فقهی جهت پاسخ‌گویی به مسائل جدید درون دستگاه فقه اسلامی فراهم گردد.

۲- معرفی استاد:

Shafiee.mahmahmood@gmail.com

۳- پیش‌نیازهای درس: پیش‌نیاز خاصی ندارد

۴- منابع:

الف) منابع اصلی

- گرجی، ابوالقاسم؛ تاریخ فقه و فقها (تهران: سمت، ۱۳۷۵)

ب) منابع برای مطالعه بیشتر

- پاکتچی، احمد؛ تاریخ تحلیلی فقه امامیه بخش اول و دوم سفارش فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی

ایران سالهای ۱۳۷۵-۱۳۸۴

- پاکتچی، احمد؛ مکاتب فقه امامی پس از شیخ طوسی تا پایگیری مکتب حله (تهران: دانشگاه امام صادق ع، ۱۳۸۵)
- پاکتچی، احمد؛ گرایش‌های فقه امامیه در سده دوم و سوم هجری، تهران، نامه فرهنگستان علوم سال ۱۳۶۵، شماره ۶۵
- هوشنگی، حسین و احمد پاکتچی (به کوشش)؛ بنیادگرایی سلفیه: بازشناسی طیفی از جریان‌های دینی (تهران: دانشگاه امام صادق ع، چ ۲، ۱۳۹۳)
- جعفری هرنندی، محمد؛ مروری بر تاریخ فقه و فقها (شهر ری: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر ری، چ ۱، ۱۳۹۲)
- جعفری هرنندی، محمد؛ فقها و حکومت: پژوهشی در تاریخ فقه سیاسی شیعه (تهران: روزنه، چ ۳، ۱۳۹۶)
- فیرحی، داود؛ تاریخ تحول دولت در اسلام (قم: دانشگاه مفید، چ ۱، ۱۳۸۶)
- فیرحی، داود؛ نظام سیاسی و دولت در اسلام (تهران: سمت، چ ۱، ۱۳۸۲)
- خانی حامد (فرهنگ مهروش)؛ تاریخ فقه اسلامی در سده‌های نخستین از آغاز اسلام تا شکل‌گیری مکتب اصحاب حدیث متاخر (تهران: نشر نی، چ ۱، ۱۳۹۵)
- الرومی، هیثم بن فهد؛ فقه تاریخ الفقه: قرائه فی کتب علم تاریخ الفقه و التشريع و المداخل الفهیه (بیروت: مرکز نماء للبحوث و الدراسات، ۲۰۱۴)
- السایس، محمد علی؛ تاریخ الفقه الاسلامی (بیروت: دار الکتب العلمیه، ۱۹۹۰/۱۴۱۰)
- سایس، محمد علی؛ تاریخ فقه اسلامی، ترجمه عبد الاحد فضلی (تهران: نشر احسان، ۱۳۹۴)
- سبحانی، جعفر؛ تاریخ الفقه السلامی و ادواره (قم: نشر موسسه الامام الصادق، ۱۳۸۴/۱۴۲۷)
- سبحانی، جعفر؛ دروس فی تاریخ الفقه و ادواره (قم: منشورات المركز العالمی للدراسات الاسلامیه، ۱۳۸۳/۱۴۲۶)
- سبحانی، جعفر؛ تاریخ فقه و فقهای امامیه، ترجمه حسن جلالی (تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام، ۱۳۸۷)
- عظیمی، حبیب الله؛ تاریخ فقه و فقها (تهران: اساطیر، ۱۳۸۵)

- مدیرشانه‌چی، کاظم؛ تاریخ فقه مذاهب اسلامی (قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۹)
- گرجی، ابوالقاسم؛ تاریخ فقه و فقها (تهران: سمت، ۱۳۷۵)
- گرجی، ابوالقاسم؛ ادوار اصول فقه (تهران: نشر میزان، ۱۳۷۵)
- جناتی، محمد ابراهیم؛ ادوار فقه اسلامی (تهران: کیهان، ۱۳۵۷)
- طباطبائی، محمد حسین؛ ادوار فقه اسلامی در المیزان، گردآوری شمس الدین ربیعی (تهران: نور فاطمه س، ۱۳۶۳)
- صافی گلپایگانی، علی؛ پیش درآمدی بر تاریخ تحول فقه شیعه (قم: موسسه انتشاراتی حضرت معصومه، 1379)
- معروف الحسنی، هاشم؛ تاریخ فقه جعفری، ۲ ج (تهران: دفتر تحقیقات بدر، 1361)
- شهابی، محمود؛ ادوار فقه (تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۷)
- کاشف الغطا، علی؛ ادوار علم الفقه و اطواره (بیروت: دار الزهراء، ۱۳۹۹ق)

- Kamali, Mohammad Hashem; Sharia Law: an introduction (Oxford: Oneworld Publications; 2008)
- Calder, Norman; **Islamic Jurisprudence in the Classical Era**, Edited by Colin Imber, Introduction and Afterword by Robert Gleave (London: Cambridge University press, 2010)
- Izzi Dien Mawil; **Islamic Law: From Historical foundations to contemporary practice** (Edinburgh University Press, 2004)

-مجلات:

- دو فصلنامه فقه مقارن؛ تهران: دانشگاه مذاهب اسلامی، شروع ۱۳۹۲
- فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای فقه؛ دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
- فصلنامه مبانی فقهی حقوق اسلامی؛ دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات،
- فصلنامه پژوهش‌های فقه و حقوق اسلامی؛ دانشگاه آزاد اسلامی واحد بابل

۵- تکالیف دانشجوی

الف) ارزشیابی مستمر ۴

شیوه ارزشیابی: حضور و غیاب؛ مشارکت فعال؛ مطالعه مقالات دوهفتگی و پاسخ به سوالات مربوط به آنها

ب) ارزشیابی میان ترم ۴

شیوه ارزشیابی: طرح پرسش از مطالب کلاس + مقالات ارائه شده و سوالات مربوط به آنها

ج) ارزشیابی پایان ترم ۱۲

شیوه ارزشیابی: مطالب کلاس + مقالات ارائه شده و سوالات مربوط به آنها

۶- زمان بندی:

جلسه اول: معرفی برنامه و مطالب ترم و مروری بر منابع

جلسه دوم: چستی تاریخ (شیوه پیدایش، نظریه‌ها، تعریف، بعضی از اصطلاحات، فایده)

جلسه سوم: چستی فقه و شریعت: (معناهای گوناگون فقه و شریعت، ماهیت معرفت فقهی)

جلسه چهارم: فقه همچون دستگاه دانایی: ورودی‌ها (چستی دستگاه و دستگاه فقهی، پرسش‌های درونی -

نظری و پرسش‌های بیرونی-تاریخی)

جلسه پنجم: فقه همچون دستگاه دانایی: بدنه (اجتهاد: پیش فرض‌ها، منابع، روش)

جلسه ششم: فقه همچون دستگاه دانایی: خروجی‌ها (احکام، قواعد، نظریه‌ها)

جلسه هفتم: قوانین عرفی پیش از اسلام و ظهور شریعت اسلامی (تحولات فرهنگی، حقوقی و عبادی

پیشین)

جلسه هشتم: قوانین اسلامی در عصر صحابه و تابعین (جایگاه، منابع فتاوی، اختلافات فتوا، حکومت

امویان و تابعین، مکاتب فقهی عصر تابعین، ویژگی‌های فقه تابعین)

جلسه نهم: مکاتب اسلامی: اصحاب رای، اصحاب حدیث متقدم، فقه جعفری، اصول فقه شافعی، اصحاب

حدیث متاخر

جلسه دهم: ادوار فقه شیعه (مرحله تشریح و تدوین)

جلسه یازدهم: ادوار فقه شیعه (مرحله دسته بندی و تبویب)

جلسه دوازدهم: ادوار فقه شیعه (مرحله تطبیق و گسترش)

جلسه سیزدهم: ادوار فقه شیعه (مرحله تنقیح)

جلسه چهاردهم: ۱۴. ادوار فقه شیعه (مرحله تکامل)

جلسه پانزدهم: ادوار فقه شیعه (مرحله تدقیق و تلخیص)

جلسه شانزدهم: ۱۶. نظریه‌های سیاسی در تاریخ فقه شیعه (صبر و انتظار، مشروطه اسلامی، حکومت مشروع اسلامی)

۷- راه‌های ارتباطی:

- جناب آقای کریمی به عنوان دستیار آموزشی
- گروه مشترک در اپلیکیشن ایتا
- آدرس ایمیل shafiee.mahmood@gmail.com